

K.79139 számú OTKA alapkutatási projekt

(A Szépművészeti Múzeum története)

Zárójelentés

A kutatás futamideje 4 év volt (2009 február–2013 február), amihez egy év hosszabbítást kértünk és kaptunk. Pályázatunkban 8 altémát nevezünk meg, amelyek közül legalább négynek a megvalósítását vállaltuk.

Minden altémának volt két-két felelőse, akik a kutatási projekt résztvevői közül kerültek ki. A projektet sajnos nemigen pártolták az égiek: a témafelelősök közül a bibliográfus Illés Eszter hosszas betegség akadályozta; az intézményi levéltáros Szőke Balázs elhagyta az intézményt, így a továbbiakban közreműködésére nem számíthattunk; a tudománytörténész Gosztonyi Ferenc egyetemi kötelmei mellett már nem tudta vállalni a közvetlen részvételt és a kutatási koordinációt; az építészettörténész és levéltáros Vadas Ferenc pedig 2010-ben elhalálozott. Valamennyien 2-2 altémában voltak érintettek, és volt olyan altéma (az 1. és a 6.), amely teljességgel felelős nélkül maradt. Vadas részleges pótlására 2011-től Papp Szilárdot vontuk be a kutatásba, hogy legalább a vállalt 4 altémát teljesíteni tudjuk.

Eredetileg természetesen sokkal többre gondoltunk, a költségkeretet is úgy határoztuk meg, hogy minden, amit csinálni/feldolgozni szerettünk volna, „beleférjen”. Nem a pénzen múlt. A támogatási összeg jelentős hányadát sajnos személyi és szervezési okokból nem tudtuk felhasználni.

A nyolc altéma feldolgozottságának helyzete a projekt zárásakor a következő (**fettel** kiemelve azok az altémák [2., 4., 5., 7.], amelyek megítélésünk szerint teljesítettnek tekinthetők):

1. Az Országos Képtár és a SzM történetével kapcsolatos kéziratos és képi források repertórium, 1871–1989. (Vadas Ferenc – Szőke Balázs) => Papp Szilárd – Ujvári Péter

Vállalás: Folyamatosan bővülő online adatbázis + a pályázat lejártakor aktuális állapot kinyomtatott változata

Státusz: Embrionális állapotban megrekedt.

Digitális másolatot készítettünk az 1949 előtti iktatókönyvekről, és a kb. 100 000 rekordnyi digitális anyagot a belső múzeumi hálózaton hozzáférhetővé tettük. Ez egy év- és iratszám alapján strukturált képi adatbázis (facsimile), amelynek sokrétű kereshetősége és flexibilis használata azonban csak kulcsszavazással, vagyis emberi adatfeldolgozás után biztosítható. A kulcsszavazás logikai és technikai rendjét/rendszerét Papp Szilárddal kidolgoztuk (a lehetőség adva van az adatbázisban), de mennyiségi adatfeldolgozás sajnos végül nem történt. Személy szerint ezt tartom a projekt legnagyobb elszalasztott lehetőségének, egyben a saját vezető kutatói ténykedésem legnagyobb kudarcának.

2. Bibliográfiák, 1906–1989 (Illés Eszter – Ujvári Péter).

Vállalás: Folyamatosan bővülő online adatbázis + a pályázat lejártakor aktuális állapot kinyomtatott változata

Státusz: Egyelőre még nem publikus online adatbázis, valamint folyamatosan aktualizált (tematikus) PDF-fájlok a múzeum honlapján:

http://www.szepmuveszeti.hu/data/cikk/91/cikk_91/03.03./index.html

Illés Eszter évtizedes bibliográfusi munkájának gyümölcse: a SzM-mal, illetve a múzeum munkatársaival kapcsolatba hozható több tízezernyi publikáció lehetőség szerinti teljes (és nagyrészt autopszia alapján ellenőrzött) listája. Jelenleg a következő tematikus csoportosításban érhető el:

A) A múzeum egyes gyűjteményi egységeiről szóló irodalom

Antik Gyűjtemény; Egyiptomi Gyűjtemény; Grafikai Gyűjtemény; Könyvtár; Régi Képtár; Régi Magyar Gyűjtemény; Régi Szobor Gyűjtemény; 1800 utáni Gyűjtemény; Vasarely Gyűjtemény.

B) A múzeum által kiadott, vagy a múzeum égisze alatt megjelentetett periodikák analitikus leírása (minden szám minden cikkel)

Az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum Évkönyvei = Jahrbücher des Museums der Bildenden Künste in Budapest; Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts = A Szépművészeti Múzeum közleményei; MúzeumCafé. A múzeumok magazinja; Szovjet Művészettörténet.

C) A múzeum története, a gyűjtéstörténet, ill. a múzeumi élet és a muzeológia szempontjából releváns publikációk jegyzéke tematikus bontásban

Általános gyűjteménytörténet; Általános gyűjteménytörténet – cikk; Baráti kör, alapítványok; Bedő Rudolf gyűjteménye; Belföldön, külföldön rendezett kiállítások; Műtárgybírálat; Emlékkönyvek; Eszterházy Gyűjtemény; Források; Időszaki kiállítások több osztály anyagából, vendégkiállítások; In memoriam; Kelet-ázsiai anyag; Képzőművészeti alkotások; Magyar Nemzeti Galéria; Majovszky Pál gyűjteménye; Másolatgyűjtemény; Meghívók; Múzeumpedagógia; Muzeológia; Múzeum épülete; Múzeumi munka; Műgyűjtés; Műtárgylopás; Művészettörténet története; Nemes Marcell Gyűjtemény; Országos Képtár; Restaurálás; Szépirodalom; SzM MNG összevonas. Liget-projekt; Új szerzemények; Útikönyvek.

D) Múzeumi munkatársak személyes bibliográfiái

Aggházy Mária; Baán László; Bacher Béla; Balás Piri László; Balló Ede; Balogh Ilona; Balogh Jolán; Barkóczi István; Bartos Zoltán; Benkő Viktorné Gönczy Éva; Biró Béla; Bodnár Szilvia; Castiglione László; Cifka Brigitta; Concha Erzsébet; Czére Andrea; Czobor Ágnes; Csánky Dénes; Csornay Boldizsár; Dági Mariann; Dávid Antal; Devich Sándor; Dobai János; Dobrovits Aladár; Dobrovits Dorottya; Domán Andrea; Eislér János; Elek Artúr; Ember Ildikó; Eszláry Éva; Felvinczi Takács Zoltán; Fenyő Iván; Gaboda Péter; Garas Klára; Genthon István; Gerevich Lászlóné; Gerevich Tibor; Gerszi Teréz; Geskó Judit; Gombosi György; Gonda Zsuzsa; Gosztola Annamária; Haeffner Emil; Harasztiné Takács Marianna; Hekler Antal; Héjjas János; Hoffmann Edith; Illés Eszter; Illyés Mária; Kákay Szabó György; Kákonyi László; Kammerer Ernő; Kaposy Veronika; Kárpáti Zoltán; Kóthay Katalin Anna; Kovács Éva; Lengyel László; Liptay Éva; Mahler Ede; Meller Péter; Meller Simon; Mihály Mária; Mojzer Anna; Mojzer Miklós; Móré Miklós; Mucsi Andrásné Várhelyi Vanda; Nagy Árpád Miklós; Nagy István; Nécsey László; Németh István; Németh Kálmán; Nyerges Éva; Oltványi Ártinger Imre; Oroszlán Zoltán; Pankaszi István; Papp Katalin; Papp Szilárd; Pataky Dénes; Peregriny János; Péter András; Petrovics Elek; Pigler Andor; Pogány Kálmán; Pogány Ö. Gáborné; Pulszky Ferenc; Pulszky Károly; Radocsay Dénes; Radványi Orsolya; Rajnai Miklós; Redő Ferenc; Rózsaffy Dezső; Sallay Dóra; Sándy Erika; Soós Gyula; Szentiványi Gyula; Szentkirályi Miklós; Szigethi Ágnes; Szilágyi János György; Szőcs Miriam; Sztrakoniczky Károly; Tátrai Júlia; Tátrai Vilmos; Térey Gábor; Ujvári Péter; Urbach Zsuzsa; Varga Ágota; Varga Edith; Vayer Lajos; Vécsey Axel; Vozil Irén; Wessetzky Vilmos; Wilde János; Wolf Rózsi; Wollanka József; Ybl Ervin; Zentai Loránd.

Az eredetileg szöveges állományként összeállított bibliográfiák adatbázissá való átalakítása (nagyobb részben megtörtént, (kisebb) részben most is folyik; a teszt-üzemet és a konverziós hibák kiküszöbölését követően várhatóan 2014-ben nyilvánosan is hozzáférhetővé tesszük, ami jelentősen könnyíteni fogja majd e nagy adattömeg használatát.

3. Jelentések Könyve, 1906–1989 (Ujvári Péter – Szőke Balázs).

Vállalás: Folyamatosan bővülő digitális adatbázis + a pályázat lejártakor már teljesnek tekinthető adatsorok szöveges értékelése/elemzése/összefoglalása (kötetnyi kézirat).

Státusz: Nagyrészt az 1. altéma feldolgozottságának függvénye volt, így annak megrekedésével hamvába holt.

4. Az épület, 1896–1989 (Vadas Ferenc – Hild-Ybl Alapítvány). => Papp Szilárd – H-Y Alapítvány

Vállalás: Archívum + szöveges értékelés/elemzés/összefoglalás (kötetnyi kézirat)

Státusz: Az építéstörténeti dokumentáció elkészült, szerkesztése folyamatban, könyv alakban való megjelenése 2014 végére várható

A kiinduló állapot: a múzeumépület tervezésének és felépülésének (1896–1904/06) körülményei Gábor Eszter korábbi kutatásai révén nagyrészt már ismertek voltak; viszont pl. a VKM iratanyagának

pusztulása kétségessé tette, hogy lesz-e elegendő forrásanyagunk a későbbi átalakítások feltérképezéséhez. Ezért úgy döntöttünk, hogy az átalakítások történetét a vége felől, vagyis az általunk még és már ismert 1990 körüli állapotból visszakövetve kezdjük el felgombolyítani. Ennek megfelelően a Hild-Ybl alapítvány részéről Tóth Tímea először az 1945 utáni periódus építészet- és funkció-történeti dokumentációját készítette el: a háborús sérülések kijavítása kapcsán született dokumentumokból és az átalakítási tervekből (amelyek közül egyébként jó néhány még ma is aktuális problémákat igyekezett volna orvosolni) egyebek mellett plasztikusan kirajzolódott az épület háború előtti, már jelentősen átalakított/átfunkcionált állapota is. Ennek ismeretében készülhetett el aztán a második, 1906 és 1945 közötti szakasz dokumentációja; majd legutoljára a legelső szakaszé, a Gábor Eszter által már feltérképezett Schickedanz-féle tervezése és építése. A Schickedanz-periódust már csak azért is újra kellett tárgyalni, mert az utótörténetből kirajzolódó problematika (pl. a Román Csarnok immáron évszázados kérdése) önkéntelenül is kikényszerítette a tárgyalás súlypontjainak áthelyezését.

Az anyaggyűjtés során digitális másolat és részletes lelőhely-lista készült a legfontosabb, kb. 700 lapnyi dokumentumról és tervről.

Tóth Tímea munkájának köszönhetően most van három kötetnyi anyagunk, amely magán viseli a kronológiai hátramenetben való kutatás nyomait, másrésztől viszont egyedülállóan dokumentálja egy ma is eredeti funkciójában használt emblematikus építészeti alkotás száz éves „receptiótörténetét”. Ezért úgy határoztunk, hogy a történetet „a fejről a talpára állítva” átszerkesztjük a kéziratot (értelemszerűen a szerző közreműködésével), és további kutatók bevonásával (Katona Júlia) dekoráció-történeti irányban is kibővítjük, majd saját kiadásban – ez év végéig – megjelentetjük.

5. *Classica Hungarica. Az Antik Gyűjtemény története* (Nagy Árpád Miklós).

Vállalás: Kötetnyi kézirat

Státusz: Betördelt, képszerkesztett, nyomdakész kiadvány megjelenés alatt.

Nagy Árpád megjelenés alatt álló könyve egyben a m.o.-i antik-gyűjtés története is, bibliográfiai függelékkel („dramatis personarum bibliographia”) pedig a 2. altéma eredményeinek első (részleges) publikációja.

6. *Múzeum, modernizmus, művészettörténet-írás, 1896–1945* (Gosztonyi Ferenc).

Vállalás: Kötetnyi kézirat

Státusz: Tervezett formájában – Gosztonyi távozása miatt – nem valósult meg

Személy szerint Gosztonyi természetesen nem szakította meg ilyen irányú és itt elkezdett kutatásait, de az irodalomjegyzékben feltüntetett munkáját már nem a jelen kutatási projekt tagjaként jelentette meg. Ld. még Tóth Ferenc munkáját.

7. *Gipszöntvény szobor-másolatok* (Szentesi Edit – Andó Géza).

Vállalás: Digitális adatbázis + kötetnyi kézirat

Státusz: Digitális adatbázis és az abból naprakészen generált (de egyelőre még nem publikus) PDF-fájlok a múzeum belső hálózatán

Elkészült 520 antik és 405 középkori, ill. reneszánsz plasztika gipszmásolatának szöveges és képi dokumentációja. Az adatbázis a következő információkat tartalmazza:

- Leltári szám
- Állapot (kiállítható / restaurálható / töredékes)

- **Az eredeti alkotás adatai:** Alkotó/készítő; Megnevezés; Keltezés; Anyag/technika; Méret; Őrzési hely, leltári szám; Lelőhely
- **A másolat adatai:** Anyag/technika; Méret (katalógus szerinti); Méret (helyszínen mért); Leírás; Hivatkozások, összetartozó darabok; Készítő neve; Készítés helye; Állapotleírás; Korábbi restaurálási / felmérési adat; Kapcsolódó irattári / tervtári számok; Szakirodalom; Jelenlegi elhelyezés; Tervezett elhelyezés; Megjegyzés; Revízió
- **Helyszínen készült fotó a jelenlegi állapotról**

Az adatbázis Excelben készült, jelenleg csak a SzM könyvtárában tanulmányozható generált PDF-fájlok formájában. Az adatok áttöltése a múzeumi műtárgnyilvántartó rendszerbe (TMS) jelenleg is folyik, 2014 során részlegesen vagy teljességében online is elérhetővé válik majd.

8. Gyűjtemények, személyiségek, attribúciók (Gosztonyi Ferenc – Radványi Orsolya).

Vállalás: Legalább egy kötetnyi kézirat

Státusz: Tervezett formájában nem valósult meg

Radványi néhány e tárgykörhöz kapcsolódó rövid közleményét, valamint Tóth Ferenc könyvét ld. az irodalomjegyzékben.

A kutatási támogatást köszönve, üdvözlettel:

Ujvári Péter
vezető kutató

Bp., 2014.03.29.